

**MUNI
SPORT**

Vývoj vzdělávání a didaktiky

Počátky vzdělávání a didaktiky

- **institucionalizace vzdělávání** → **vznik školy** (vzdělávací instituce)
  - **pravěk** – iniciace – **starověk** (Egypt – školy písařů, ...)
- řecká a římská **antika** (cca od 5. st. př. l. – 476)
- rozvoj vzdělanosti – škol → řecké **vzdělávací soustavy**:

Věk	Úroveň vzdělávání	Edukace – škola
0–7	preprimární	rodinná výchova
7–13	primární	elementární škola (gramatická a kitharistická)
13–16	nižší sekundární	palaistra (zápasnická škola – tělesná výchova)
16–18	vyšší sekundární	gymnasion (tělesná a duševní výchova)
18–20		efébie (vojenská služba)
	(terciární)	musea – např. Alexandrijské múseion – společný rozvoj vědění a vzdělávání – viz dnešní univerzity

Rozvoj vzdělávání a didaktiky

Počátky didaktického myšlení

– otázky: Jak vzdělávat? Jak vyučovat? ...

– sofisté

– **Quintilianus** (asi 35–96)

O výchově řečníka = patrně první světová didaktika

vzdělávání řečníka – koncepce školního vzdělávání

pozitiva hromadného vzdělávání + individuální přístup

+ propojení s výchovou (výchovné vyučování)

Středověk a vzdělávání

- vzdělávání světských feudálů
  - páže – zbrojnoš – rytíř – individuální vzdělávání na hradě
- vzdělávání „intelektuálů“ – **církevní školy** (klášterní, ...) –
dodnes pojem „**středověká škola**“ =
  - pasivita – memorování
  - absence individuálního přístupu
  - dogmatismus (indoktrinace X kritické myšlení)
  - kruté tresty
  - „mučírna ducha“

Středověk a vzdělávání

- vzdělávání „intelektuálů“ – **univerzity**
- vznik univerzit (cca 1188 Boloňa, ..., 1348 UK):
  - snaha o **autonomii** = stálý boj – viz totalita, komerce, ...
  - **propojení rozvoje vědění a vzdělávání** (viz antické museiony)
  - vzdělávání a **příprava na profese** = **fakulty** (**teologická** – péče o duši, **lékařská** – péče o zdraví, **právnícká** – péče o vztahy, **artistická** – přípravná + péče o vzdělávání, ...)
  - VŠ **didaktické formy** –
lectio (předčítání) a disputatio (vědecká diskuse)

Středověk a vzdělávání

- **odborné vzdělávání** (pozdní středověk) – **cechy + městské školy**
- **cechy** = řemeslnická a obchodnická sdružení
- funkce cechů: podpora práv, sledování kvality a cen + **výchova učedníků + tovaryšů → mistrovské zkoušky**
- teoretické X praktické vzdělávání – snahy sblížovat

Středověk a vzdělávání

Obsah vzdělávání = „sedmera“:

- **vojenské** (branné, **volnočasové**) **vzdělání** feudálů – sedmero rytířských ctností
- **teoretické** (všeobecné) **vzdělání** = septem artes liberales (gramatika, dialektika, rétorika, aritmetika, geometrie, astronomie a hudba)
- **praktické** (odborné) **vzdělání** měšťanů – městské školy – sedmero mechanických umění (např. zpracování vlny, zbrojířství, lodní plavba, zemědělství, ...)
- moderní snahy – **propojit** teoretické + praktické + volnočasové (zájmové) vzdělávání

Rozvoj didaktiky

Wolfgang Ratke (1571–1635)

- německý reformátor vzdělávání – teoretik i praktik
- patrně poprvé **pojem didaktika**
- nová metoda vyučování jazyků = **lingvodidaktika** =
od věcí k jménům, od konkrétního k obecnému
a od mateřského k cizím jazykům
- v praxi neúspěšný – **ovlivnil další** → JAK

Rozvoj didaktiky

Jan Amos Komenský (1592–1670)

- **klasik didaktiky** – *Didactica magna* (Velká didaktika) a **lingvo-didaktiky** – *Nejnovější metoda jazyků, Orbis pictus, Škola hrou*
- didaktika = **všeobecné umění, jak naučit všechny všemu**
- organizace vzdělávání = školy = **úrovně vzdělávání**
- **celoživotní vzdělávání** (škola stáří a smrti)
- **obsah vzdělání** – encyklopedický = uspořádat a didakticky zpracovat všechno (podstatné a aktuální) vědění
- koncepce **didaktických principů** = názornost, aktivnost, emocionálnost, ...

Rozvoj didaktiky

Jean-Jacques Rousseau (1712–1778)

- zastánce **svobodné edukace** = východisko moderní didaktiky
- román *Emil aneb O výchově* = mj. **kritika** soudobého vzdělávání = „středověké školy“
- **nová koncepce vzdělávání** zaměřená na:
  - vlastní svobodu, aktivitu, iniciativu a tvořivost
  - dítě (tzn. žáka, studenta, sportovce, klienta, ...)
  - důvěru v přirozené možnosti člověka (X tlak)
  - osobní empirii – v přírodě, institucích, ... X absence systému

Rozvoj didaktiky

Johann Friedrich Herbart (1776–1841)

- zakladatel pedagogiky jako vědy
- klasik především **školní didaktiky**
- edukace = vedení + **vyučování** + mravní výchova
- tvůrce **postupu výuky** = 4 formální stupně: **jasnost** (názorná expozice látky), **asociace** (navázání na dosavadní znalosti), **system** (vyvození závěrů) a **metoda** (použití v praxi)
- **pozitivum** = jasný návod učitelům X
- **negativum** = strnulost, schematismus, pasivita = „herbartovská“ škola

Rozvoj didaktiky

Reformní pedagogika → didaktika

- vznik = konec 19. a začátek 20. století
- rozvoj – meziválečná doba, 60. a 70. léta 20. století
- **celosvětový proud** (do nástupu totalit)
- **alternativní koncepce vzdělávání a školy** –
např. Dewey, Montessori, Steiner, ..., Štorch
- východiska – Rousseau
- důraz na aktivitu, samostatnost, tvořivost, ... ve vzdělávání
- **podrobněji – viz alternativní metody...**

Didaktický výzkum

Počátky didaktických výzkumů

- začátek 20. století – experimentální pedagogika
- výzkumné (experimentální) ověřování didaktických postupů

Rozvoj didaktických výzkumů – posledních cca 50 let, např.:

- **výzkumy kurikula** (podněty z USA) → revize kurikula
- **výzkumy procesů vzdělávání** – styly výuky, pedagogická interakce a komunikace, ...
- K čemu se učí (vyučuje)? Co se učí? Jak se učí?
- výsledky výzkumů dostupné v databázích na www, ...

Aktuální zaměření didaktiky

Aktuální didaktická **východiska**:

1. **pedagogická** – viz předešlé

2. **psychologická**:

- **behaviorismus** – behaviorální pojetí učení:
podnět → reakce → zpětná vazba → pozitivní posilování
- **kognitivní psychologie** – kognitivní učení:
  - význam jazyka
  - zvládnutí pojmů, vztahů, ...
  - rozvoj abstraktního myšlení
  - např. programované učení = přesný sled učebních činností

Aktuální zaměření didaktiky

2. Psychologická východiska (pokračování):

Humanistická psychologie

– svobodné učení = bez tlaku na výsledky a indoktrinace

Carl Rogers (1902–1987) – tvůrce **nondirektivní** terapie a **edukace**

– podstata = postupy **zaměřené na klienta**, studenta, ...

– vzájemné pochopení, důvěra a respektování

– vzdělávání = **vlastní organizování učení** =

„signifikantní učení“ (smysluplné):

– zapojení celé osobnosti (intelektuální + emotivní + volní)

– iniciativa na straně učícího se

– evaluaci provádí sám učící se – „Co mi to přináší?“

Aktuální zaměření didaktiky

2. Psychologická východiska (pokračování):

Konstruktivismus

Jean Piaget (1896–1980)

- **poznávání = konstruování** – spojování informací do struktur + další operace
- **konstruktivismus:**
  - naivní prekoncept → porovnání s novými poznatky → pochopení → zařazení (popř. nepochopení)
- kritika – malá efektivita (**časová náročnost**)

Aktuální zaměření didaktiky

- celostní učení = zapojení mysli, těla i ducha = **holistické pojetí vzdělávání**
- sociální učení = „**společenství učících se jedinců**“
- **individualizace** vzdělávání
- kognitivní **aktivizace** vzdělávajících se
- podpora **metakognitivních procesů** = „Jak se učím?“
- výběr **aktuálních** a **reálných** učebních úloh
- vzdělávání = podpora – **facilitace** – **učení** = svobodný, aktivní, záměrný, konstruktivní, motivovaný, sociální, ... proces
- podpora **sebevzdělávání** = snížení závislosti na vzdělavateli
- vzdělávání (vyučování) = vytváření **příležitostí k učení**